

Folkliv i Röstånga mölla på 1890-talet

I förra numret berättades hur lillpigan Thilda Olsdotter kom till Röstångamölla på 1890-talet, hur målaren Per Gummesson blev betagen och ägnade henne en utsökt porträttstudie. Där träffade hon även sin blivande make, snickarelärlingen Hjalmar Kjellman. Dennes hågkomster tecknades på 1950-talet ner av parets yngste son, Edvin. Här följer ett utdrag:

”Thilda Olsdotter från Borrby fick tjänst 1895-11-21 i Röstångamölla som 16-årig lillpiga. Där fanns även anställda en något äldre piga och två mölledrängar. Den äldre av dem, Albin, var visst son i huset, och så var där möllaren och hans fru. Till egendomen hörde även ett ganska stort lantbruk, där drängarna och pigorna fick slita med skörd och sådd. Intill köket fanns en liten pigkammare, där pigorna fick dela på en säng. Det fanns inte plats för fler och det var kanske för att inte frysa om nätterna som

de fick ligga så, det fanns ingen eldstad i rummet nämligen. Det hände att det snöade in, så när de vaknade om morgonen kunde det ligga en snödriva i sängen.

Allt arbete på gården utfördes för hand, både att hugga säden, sätta upp den och stacka den. Råghalm till taktäckning (långhalm) skulle tas upp för hand efter en dräng, som högg med lie. Det gick så till, att strängen lades mot den stående säden. På lien var där då monterat ett ”mejetøj” (mejetyg), så att axen lades åt samma håll. Efter huggaren gick så upptagerskan och tog knippe efter knippe tills en lagom neg (nek) var samlad, varefter hon band samman den med ett snott halmknippe. Allt detta skulle hon hinna med lika fort som huggaren högg, och där fick inte ligga något kvar av strängen som hindrade nästa huggare, som kom efter. Mejning av långhalm var ofta lite av en täv-

ling mellan de olika huggarlagen och även mellan huggaren och hans upptagerska. Den bäste huggaren gick alltid först för att driva upp takten, och han var naturligtvis alltid lite kaxig och ville driva med sin upptagerska. Vid ett tillfälle sade han: "Nu får du akta hasorna för nästa huggare, för nu skall det gå undan!" Men hon svarade: "Jag ska "vispa dej i röven med varenda neg, hur fort du än hugger!" Och hon gjorde det också. Kärnfullt skånskt språk, även på den tiden.

Också vid potatissättningen fick pigorna varar med. Då körde en av drängarna fåror med årdret och pigorna gick efter med sättpotatis i ett säckförkläde. Till varje potatis skulle läggas en handfull naturgödsel, som de bar med sig. Det var ingen stallgödsel utan tagen från dasset.

I anslutning till kvarnen fanns det även en anordning som kallades benstamp. Benen, som samlats upp i bygden, krossades där till benmjöl, som sen användes att blanda i kreatursfoder. På den tiden var väl folk mer eller mindre vidskepliga, så det gick många spökhistorier om denna benstamp. Det påstods nämligen att människoben skulle ha varit med i benhögarna och blivit mjöl. De båda mölledrängarna var riktiga spjuvrar och fann på många hyss. Bland annat berättade de de mest håresande spökhistorier för de båda pigorna. De blev så mörkrädda, att de aldrig vågade gå förbi benstampen och benhögen när det var mörkt. Drängarna brukade också berätta om Bäckhästen, som de påstod fanns i kvarndammen. Ibland om kvällarna smög de ut och gav upp vilda gnäggningar. Som avslutning kastade de en stor sten i dammen. De stackars flickorna var så rädda att de inte vågade gå på dass sedan det blivit mörkt.

Till slut kom de ändå underfund med vem spökena var. Särskilt den äldre pigan var ganska kavat och ville inte vidgå att hon var mörkrädd. Drängarna ville naturligtvis göra bort henne. De slog vad med henne att om hon vågade gå ut klockan tolv på natten och ta ett ben i benhögen, skulle hon få en krona. Hon gick med på vadet och vid tolvslaget smög hon sig ut och sträckte sig efter ett ben. Då reste sig en vit gestalt bakom benhögen och

sade med dov röst: "Det är mitt ben". Pigan nappade raskt ett annat ben och sprang därifrån och in i pigkammaren. Hon var vit i ansiktet och darrade i hela kroppen och snyftade av spänningen - men benet hade hon med sig. Hon fick kronan.

Hjalmar gick i snickarlära i Röstånga by, men vid ett tillfälle var han i möllan och hjälpte till med något. Då kom möllaren och frågade om han ville spanna hästen för vagnen och köra till Stehags station och hämta den nya pigan. På så sätt träffades Thilda och Hjalmar första gången. När de kom fram till Röstånga mölla stod matmor och tog emot och yttrade: "Aldrig har jag sett en piga som har eget klädska med sig". Det var ett skåp som storebror August hade gjort till henne. Tydligt hade Hjalmar och Thilda funnit behag till varandra för det blev bra mellan dem.

Kvarnhuset på Röstånga mölla i dag. Foto: Stig Pettersson.

År 1897 brann boningshuset ner, troligen genom åsknedslag. Hjalmar var behjälplig med att rädda inventarierna, bland annat bar han Thildas klädska ut ur lågorna. Thilda ville nu lära något annat än pigsysslor, så hon for till Malmö och började i syateljé. Hjalmar, som nu var utlärare snickare, följde efter och fick arbete på Kockums". Röstånga möllas boningshus återuppfördes genast, nu i magnifik sekelskiftesstil, med veranda åt söder. Hjalmar Kjellmans bröllop med Thilda Ohlsdotter stod i brudgummens hemmaby 1901. Sjutton år senare skulle det strävsamma paret återvända till bygden för gott, lösa in ett jordstykke och timra sitt eget småställe uppe på Billinge nr 15.

Georg Welin